

ZAGRZEB **MIEDZY MORZEM A KONTYNENTEM**

● **Kamila Kwiatkowska**

● **Poziom C1**

ZAGRZEB — MIĘDZY MORZEM A KONTYNENTEM · Autorka: Kamila Kwiatkowska

Spis treści

1	Spis treści	1
2	Konspekt	2
3	Karta pracy	6
4	Transkrypcje i klucz	20

Materiały dodatkowe

- Film — *Zagrzeb z lotu ptaka* — wykorzystany w ćwiczeniu 1
- Film — *Polonistyczny spacer po Zagrzebiu* — autorski film wykorzystany w ćwiczeniu 8
- Gra multimedialna — gra dydaktyczna Genially – wykorzystana w ćwiczeniu 9

KONSPEKT

POZIOM C1	CZAS TRWANIA 4 × 45 min	AUTORKA Kamila Kwiatkowska
--------------	----------------------------	-------------------------------

Cele

- rozwijanie kompetencji leksykalnej w zakresie opisu historii miast, elementów architektury miejskiej, zabytków i atrakcji turystycznych, elementów architektury sakralnej
- rozwijanie kompetencji ortograficznej w zakresie pisowni wielkiej i małej litery w nazwach własnych dotyczących przestrzeni miejskiej
- rozwijanie kompetencji w zakresie rozumienia tekstów słuchanych, pisanych i filmowych poświęconych historii i architekturze miast
- rozwijanie kompetencji w zakresie pisania streszczenia
- rozwijanie kompetencji w zakresie pisania i wygłaszania przemówienia
- rozwijanie kompetencji międzykulturowej oraz mediacji w zakresie wiedzy na temat Zagrzebia, jego historii i kultury

Pomoce i materiały dydaktyczne

- Karty pracy, transkrypcje nagrań, klucz
- Film – *Zagrzeb z lotu ptaka*
- Film – *Polonistyczny spacer po Zagrzebiu*
- Gra multimedialna – *Misja Zagrzeb*

Bibliografia

- Brusić Z., Pamuła S., 2010, *Przewodnik. Chorwacja. W kraju lawendy i wina*, Gliwice, s. 95–111, Wydawnictwo Helion.
- Crkva sv. Marka – arhitektura i uređenje, dostęp online: <https://zupa-svmarkaev.hr>.
- Komunikat Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN z 10 maja 2024 r. wraz ze zmianami z 7 listopada 2025 r.), dostęp online: <https://rjp.pan.pl>.
- Kravar M., 1990, *Prijedlog etimologije imena „Zagreb”, „Jezik”, nr 38, s. 54–62.*
- Marić V., Kosanović J., 2025, *Zagreb s ljubavlju*, Mozaik knjiga.
- Payer I., Krištofić B., b.r.w., *Witamy w Zagrzebiu, stolicy Chorwacji*, Wspólnota Turystyczna Miasta Zagrzebia.
- Pomykalska B., Pomykalski P., 2016, *Pomysł: Chorwacja*, Bielsko-Biała, s. 227–241, Wydawnictwo Pascal.
- *Słowniczek terminów architektonicznych*, dostęp online: <https://pieknoarchitektury.wordpress.com>
- Šiško D., Polančec V., 2024, *Zagreb u brojkama 2024*, Zagreb, Grad Zagreb.
- *Wielki Słownik Języka Polskiego* (dalej: WSJP), dostęp online: <https://wsjp.pl/>
- Wikipedia, hasła: *Kościół Świętego Marka w Zagrzebiu*; *Crkva sv. Marka u Zagrebu*; *St. Mark's Church, Zagre*.
- Zagrebačka Nadbiskupija Župna crkva sv. Marka na zagrebačkom Gornjem gradu, Informativna katolička agencija, dostęp online: <https://ika.hkm.hr>.

Źródła materiałów graficznych

- ChatGPT
- iStock
- Najstarsza rycina przedstawiająca Gradec i Kaptol, źródło: Portal Hrvatskog kulturnog vijeća

Przebieg zajęć

Ćwiczenie 1

Rozgrzewka. Ćwiczenie to stanowi wprowadzenie do tematu zajęć. Na początku studenci oglądają film *Zagrzeb z lotu ptaka* i notują informacje na temat krajobrazu miasta. Następnie nauczyciel moderuje rozmowę wprowadzającą podstawowe informacje o Zagrzebiu zawarte w infografice (m.in.: położenie geograficzne, powierzchnia, liczba mieszkańców, trzęsienia ziemi występujące na tym terenie) oraz pokazane w filmie (np. górzyste ukształtowanie terenu, rzeka Sawa, jeziora, dużo zieleni).

Nauczyciel może zapytać studentów, czy byli kiedyś w Chorwacji i czy zwiedzili przy tej okazji stolicę. Prawdopodobnie część osób odpowie, że była w Chorwacji, ale nie w Zagrzebiu. Warto wtedy zastanowić się, dlaczego turyści omijają to miasto. Pytanie to pojawi się ponownie na zakończenie zajęć, po tym, jak studenci poznają już trochę Zagrzeb i być może stwierdzą, że jadąc do Chorwacji, warto odwiedzić również jej stolicę.

Ćwiczenie 2

Wprowadzenie. Ćwiczenie to służy kształceniu kompetencji leksykalnej. Prezentuje ważny aspekt chorwackiej kultury – kawa jako nieodłączny element życia codziennego – wprowadzając studentów w kawiarnianą atmosferę Zagrzebia.

Ćwiczenie 3

Rozumienie tekstu słuchanego. Ćwiczenie to służy kształceniu sprawności rozumienia ze słuchu i sprawności pisania oraz zapoznaniu studentów z jedną z wersji *Legandy o Mandzie i powstaniu nazwy miasta Zagrzebia*. Zadaniem studentów jest napisanie krótkiego streszczenia usłyszanego tekstu. W ćwiczeniu podane zostały kluczowe słowa, które powinny pojawić się w streszczeniach. Jest to z jednej strony ułatwienie, gdyż stanowi podpowiedź leksykalną i studenci wiedzą, jakie informacje powinny znaleźć się w tekstach, z drugiej zaś utrudnienie, ponieważ wymusza uwzględnienie konkretnych informacji. **Przed puszczeniem nagrania należy upewnić się, że wymagana leksyka jest dla wszystkich zrozumiała.**

Przedstawiona w legendzie etymologia ma nienaukowy charakter, ale jest bardzo popularna i przewodniczy zazwyczaj opowiadają ją turystom. Można w tym miejscu zwrócić uwagę studentów na zjawisko **etymologii ludowej** polegającej na „błędym z naukowego punktu widzenia objaśnieniu pochodzenia jakiegoś wyrazu, opartym na podobieństwie jego formy do innych wyrazów lub na innych swobodnych skojarzeniach” (WSJP). Jako przykłady można podać wywodzenie nazwy *Włochy* od *włosów* lub *Częstochowy* od wyrazów *często* i *chowac się* (zgodnie z popularnym uzasadnieniem pątnikom podążającym na Jasną Górę wieża klasztoru często znika z horyzontu, czyli często się chowa).

Na kolejnej stronie przedstawione zostały dwie naukowe hipotezy na temat powstania toponimu *Zagreb*.

Dodatkowym zadaniem jest pytanie o etymologię nazw miejscowości, z których pochodzą studenci. Można je zadać jako pracę domową i wykorzystać na kolejnych zajęciach.

Ćwiczenie 4

Rozumienie tekstu czytanego. Studenci indywidualnie czytają tekst na temat historii Zagrzebia, zastanawiają się nad znaczeniem wyróżnionych słów, korzystając w razie potrzeby ze słownika języka polskiego online (np. *Wielkiego Słownika Języka Polskiego*) i oceniają prawdziwość podanych pod tekstem zdań. Po sprawdzeniu poprawności wykonania zadania, należy zwrócić uwagę uczących się na fakt, że wszystkie zdania oznaczone jako brak informacji są w rzeczywistości prawdziwe.

W zależności od grupy, można wspólnie przeczytać tekst na głos, aby upewnić się, że studenci potrafią poprawnie odczytywać daty roczne oraz wiek. W razie problemów warto sięgnąć do Kart pracy z poziomu A2/B1, w których zamieszczone zostało krótkie przypomnienie tego zagadnienia.

Jako podsumowanie ćwiczenia studenci podają propozycje tytułów do przeczytanego tekstu.

Ćwiczenie 5

Rozumienie tekstu czytanego – poszerzanie leksyki. Ćwiczenie to służy powtórzeniu i utrwaleniu trudniejszej leksyki pojawiającej się w ćwiczeniu 4. Studenci muszą odnaleźć w tekście o historii Zagrzebia synonimy wskazanych słów. Dodatkowo można ich także poprosić (np. w ramach pracy domowej) o napisanie zdań z kilkoma wybranymi połączeniami.

Ortografia

Kompetencja ortograficzna – wprowadzenie. W części tej zamieszczono informacje dotyczące pisowni wielkiej i małej litery w nazwach własnych związanych z przestrzenią miejską. Uwzględnione zostały zarówno nowe (obowiązujące od 1 stycznia 2026 r.), jak i stare zasady. Jest to temat szczególnie istotny ze względu na różnice w zapisie nazw własnych w języku polskim i innych językach.

Ćwiczenie 6

Kompetencja ortograficzna. Ćwiczenie to służy ugruntowaniu wiedzy na temat pisowni wielkiej i małej litery w nazwach własnych związanych z przestrzenią miejską. Pozwala także poszerzyć wiedzę na temat Zagrzebia, gdyż wiedza ortograficzna została tu zaprezentowana na zdaniach związanych z historią i kulturą omawianego miasta.

Ćwiczenie 7

Kompetencja ortograficzna. Ćwiczenie to zostało zaproponowane jako praca domowa. Podobnie jak ćwiczenie 6 łączy wiedzę ortograficzną i kulturową. Zadaniem studentów jest przyjrzenie się mapie Bydgoszczy i zanotowanie 20 przykładów nazw własnych (ulic, placów, restauracji, instytucji publicznych itd.) zgodnie z poznanymi zasadami ortograficznymi.

Ćwiczenie 8

Rozumienie tekstu multimedialnego. Ćwiczenie to służy kształceniu kompetencji językowo-kulturowych uczących się, a także sprawności rozumienia tekstów multimedialnych. Oparte jest na wideoprzewodniku *Polonistyczny spacer po Zagrzebiu*, który został nagrany specjalnie na potrzeby studentów uczących się języka polskiego jako obcego. W filmie zaprezentowane zostały wybrane zabytki i atrakcje turystyczne chorwackiej stolicy, dzięki czemu studenci poszerzą swoją wiedzę na temat omawianego miasta. Przed odtworzeniem nagrania należy dać studentom chwilę na zapoznanie się z treścią ćwiczenia. Druga część zadania wymaga uważnego oglądania materiału filmowego i oparta jest na spostrzegawczości uczących się. Nagranie należy odtworzyć dwukrotnie.

Ćwiczenie 9

Gra multimedialna. Na tym etapie zajęć studenci poszerzają swoją wiedzę językowo-kulturową na temat Zagrzebia dzięki multimedialnej grze dydaktycznej stworzonej w programie Genially. Gra oparta jest na fabule kryminalnej, a zadaniem studentów jest **wykonanie misji specjalnej** poprzez rozwiązywanie kolejnych zagadek związanych z przestrzenią, historią i kulturą Zagrzebia oraz zdobycie klucza pozwalającego zrealizować wyznaczony cel misji. Grę warto przeprowadzić wspólnie – na zajęciach online nauczyciel udostępnia widok swojego ekranu, a w przypadku zajęć stacjonarnych wyświetla obraz na tablicy multimedialnej lub rzutniku. Nauczyciel moderuje grę, w razie potrzeby wyjaśnia nieznane słownictwo, daje drobne wskazówki i wykonuje kolejne kroki według instrukcji studentów. Przy kolejnych zadaniach warto dać studentom chwilę, żeby każdy mógł indywidualnie zastanowić się nad rozwiązaniem. W trakcie gry studenci powinni notować nazwy pojawiających się w niej miejsc, dzięki czemu lepiej zapamiętają prezentowany materiał i będą mieli notatki potrzebne do wykonania ćwiczenia 12.

Czas gry: około 30 min. W przypadku problemów technicznych proszę o kontakt: kwiatkosiak@gmail.com.

Ćwiczenie 10

Rozumienie tekstu czytanego – wprowadzenie leksyki. Ćwiczenie to służy wprowadzaniu podstawowej terminologii architektonicznej dotyczącej opisu zabytków kościelnych. Zadaniem studentów jest połączenie odpowiednich wyrazów z definicjami oraz z reprezentującymi je grafikami. Wybór leksyki podyktowany był treścią tekstu zamieszczonego w ćwiczeniu 11. Nie jest to więc pełny wykaz terminów z zakresu architektury, które warto wprowadzać w ramach zajęć na poziomie C1, szczególnie w grupach zainteresowanych prezentowaną tematyką.

Ćwiczenie 11

Rozumienie tekstu czytanego. Wykorzystany w ćwiczeniu tekst został podzielony na fragmenty, do których dołączone zostały zadania polegające na wyborze dwóch poprawnych zakończeń zdań. Ze względu na dość wysoki poziom językowy tekstu oraz liczną zawartą w nim terminologię architektoniczną na początku warto pozwolić studentom na indywidualne zapoznanie się treścią, tak aby każdy miał czas na upewnienie się, czy dobrze zapamiętał leksykę zaprezentowaną w ćwiczeniu 10. Następnie należy wspólnie sprawdzić i omówić odpowiedzi.

Uwaga! Fragment nr 4 – odpowiedź c jest niepoprawna ze względu na znaczenie wynikające z zapisu ortograficznego: „czerwono-biała szachownica” to szachownica z czerwonymi i białymi kwadratami, „czerwono biała szachownica” to szachownica z białymi kwadratami w czerwonym odcieniu.

Ćwiczenie 12

Podsumowanie. Na zakończenie studenci przygotowują krótkie przemówienie, które wygłoszą na forum grupy. Ich zadaniem jest przekonanie kolegów, aby za cel wycieczki obrali Zagrzeb. Jest to swoiste podsumowanie wiedzy zdobytej w trakcie zajęć oraz powrót do pytania postawionego na początku lekcji: Czy warto wybrać się na wycieczkę do Zagrzebia? Ćwiczenie to służy także kształceniu sprawności mówienia w zakresie gatunku przemówienia.

KARTA PRACY

Ćwiczenie 1

Obejrzyj krótkie nagranie Zagrzebia z lotu ptaka i zanotuj informacje na temat krajobrazu stolicy Chorwacji. Następnie przyjrzyj się infografice i przedstaw najważniejsze informacje na temat miasta.

Ćwiczenie 2

Nie ma życia bez kawy! Uzupełnij tekst o Zagrzebiu, wybierając najlepiej pasujące słowo.

Pobyt w Zagrzebiu (*naturalnie, **koniecznie**, przymusowo, musowo*)⁰ trzeba zacząć od kawy. Kawa to dla Chorwatów nie tylko napój, ale i towarzyski (*obrzęd, nawyk, konwenans, rytuał*)¹. Pod koniec XIX i na początku XX w. kolejne kawiarnie i cukiernie (*wyrastały, wzrastały, urastały, porastały*)² tu, wzorem stołecznego Wiednia, jak (*ślimaki, kałuże, grzyby, tęcza*)³ po deszczu. Do dziś kwitnie w nich życie społeczno-towarzyskie. W kawiarniach od początku widoczne były, i są nadal, (*wypływy, wpływy, przyływy, odpływy*)⁴ państw oddziałujących niegdyś na (*wybieg, bieg, spacer, pływ*)⁵ historii na Bałkanach – można tu wypić dużą kawę z mlekiem na (*wzór, przykład, kształt, plagiat*)⁶ wiedeński, szybkie włoskie espresso, a także gotowaną w małym (*czajniczku, tygielku, garnuszku, kubeczku*)⁷, „turską kafe”.

Choć Zagrzeb leży (*na skraju, wśród, na brzegu, w głębi*)⁸ lądu, wyraźnie czuje się w nim ducha Morza Śródziemnego. Zagrzebian cechuje: bezpośredniość, przywiązanie do spontanicznych spotkań na ulicy i wizyt na targu, do rozmów, (*opiekowania, pilnowania, pielęgnowania, doglądania*)⁹ przyjaźni i do smacznego jedzenia. Nawet zimą ogródki kawiarni i restauracji są tu pełne gości. Zagrzeb jest (*unikatowym, oryginalnym, jednym, jedynym*)¹⁰ w swoim rodzaju pomostem między kontynentalną i śródziemnomorską Chorwacją, metropolia a (*tymczasem, jednocześnie, jednogłośnie, wspólnie*)¹¹ przyjazne miasto, w którym wszystko, co najciekawsze, jest na (*wyciągnięcie, wzięcie, wyjęcie, zajęcie*)¹² ręki.

Ćwiczenie 3

Wysłuchaj *Legandy o Mandzie i powstaniu nazwy miasta Zagrzebia* i napisz krótkie streszczenie tej historii, używając wyrazów z ramki. Wyjaśnij, skąd według legendy pochodzi nazwa chorwackiej stolicy?

wzgórze • osada • osiedlać się • źródło • fontanna • strumień •
dzban • ban • Manda • zaczerpnąć wody • duchowny •
rzemieślnik • kupiec • przybysz • podatek • tryskać •
być spragnionym • ugasić pragnienie • Manduševac

Jak czytać
chorwackie litery?
č = cz š = sz

Skąd pochodzi toponim *Zagreb*?

Istnieje kilka naukowych hipotez na temat powstania nazwy miasta Zagreb.

- Jedna z nich głosi, że może ona pochodzić od formy **Zabreg*, czyli miasto „za wzgórzem” albo „za górą”. Późniejsza forma *Zagreb* powstałaby przez metatezę, czyli przestawienie głosek: *Zabreg* → *Zagreb*.
- Inna teoria łączy powstanie nazwy miasta z czasownikiem *zagrepsti* („kopać”, „okopać”). Według tej interpretacji nazwa *Zagreb* miałaby być związana z rzeczownikiem *greb* i oznaczać miejsce otoczone rowem, przekopem lub wałem.

➤ Czy znasz etymologię nazwy miejscowości, z której pochodzisz? Jeśli nie, sprawdź to koniecznie!

Ćwiczenie 4

Przeczytaj tekst o historii Zagrzebia i wykonaj następujące zadania:

- wyjaśnij znaczenie wyróżnionych słów;
- ocień, czy podane pod tekstem zdania są prawdziwe (P), fałszywe (F) czy brakuje informacji (BI) na ich temat;
- zaproponuj tytuł tekstu, uzasadniając swój pomysł.

Tytuł:

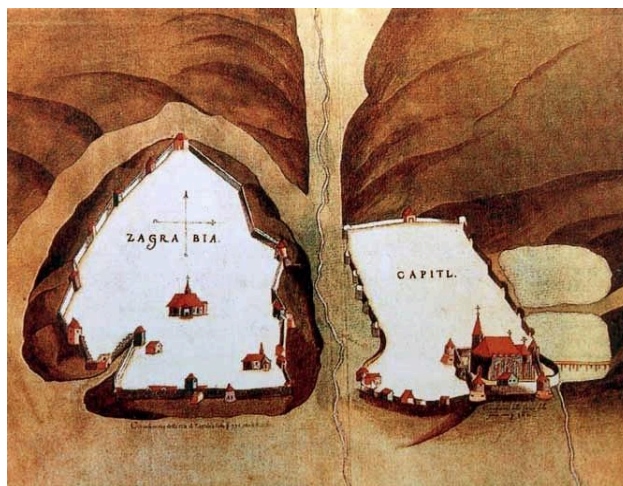
Chociaż obszary dzisiejszej stolicy Chorwacji były zasiedlane już w epoce prehistorycznej, pierwsza udokumentowana w źródłach pisanych **wzmianka** o Zagrzebiu pochodzi dopiero z 1094 r., kiedy król węgierski Ladislas ustanowił na Kaptolu biskupstwo, inicjując zarazem budowę katedry. Początków współczesnej stolicy należy upatrywać w dwóch sąsiadujących ze sobą osadach, Gradecu (określanym mianem Górnego Miasta) oraz Kaptolu, usytuowanych na pobliskich wzgórzach i rozdzielonych strumieniem rzeki, płynącej w miejscu obecnej ulicy Tkalcieva. Kaptol pełnił funkcję istotnego ośrodka religijnego, natomiast Gradec zamieszkiwali przede wszystkim kupcy oraz rzemieślnicy, np. kowale, szewcy, **piwowarzy** czy **bednarze**.

Przez wiele stuleci, od XIII aż do poł. XIX w., oba miasta, pomimo silnych więzi gospodarczych, społecznych i terytorialnych, prowadziły długotrwałe i **zajadłe** spory, dotyczące m.in.: terytorium, podatków, ceł, terminów targów oraz prawa własności młynów. Symboliczną pamiątką tych konfliktów pozostaje ulica Krwawy Most (Krvavi most), gdzie w średniowieczu znajdował się most będący miejscem najzacieklejszych walk.

W 1242 r. ziemie współczesnej Chorwacji zostały najebrane przez Mongołów, którzy splądrowali okolice dzisiejszego Zagrzebia. Paradoksalnie najazd ten przyczynił się do przyspieszenia rozwoju miasta. Ówczesny król Bela IV dostrzegł bowiem strategiczne znaczenie Gradeca i wydał **Złotą Bullę** nadającą mu status wolnego miasta królewskiego. **Edykt** przyniósł mieszkańcom liczne przywileje i swobody, m.in. prawo do organizowania cotygodniowych targów, swobodę przemieszczania się oraz prawo do dysponowania własnym majątkiem i sporządzania testamentów. Ponadto **mieszczanie** samodzielnie mogli wybierać burmistrza oraz Radę Miasta, która raz do roku **powoływała** sędziego. W zamian za przywileje mieszkańcy zobowiązali się m.in. do wzniesienia wokół miasta systemu fortyfikacji, które w kolejnych stuleciach istotnie wpłynęły na bieg historii.

W drugiej połowie XV i na początku XVI w., w okresie nasilonego zagrożenia ekspansją osmańską, Zagrzeb pełnił funkcję ważnej pogranicznej **twierdzy**. Wokół Kaptolu wybudowano wówczas mury obronne z wieżami, które w znacznej mierze przetrwały do czasów współczesnych. Mimo że oddziały tureckie dotarły bardzo blisko, nie podjęły próby oblężenia Kaptolu i Gradeca, gdyż prawdopodobnie nie były w stanie pokonać ich fortyfikacji.

W XVII i na pocz. XVIII w. Gradec i Kaptol zmagaly się z poważnymi kryzysami, do których należały niszczycielskie pożary i epidemie oraz wzajemna wyczerpująca rywalizacja. Ponieważ sytuacja ta znacznie osłabiła ich pozycję polityczną i gospodarczą, w 1756 r. funkcję stolicy przeniesiono na dwadzieścia lat do Varaždina. Z biegiem czasu Zagrzeb odzyskał jednak znaczenie jako ośrodek handlowy, przyciągający ludność

Najstarsza rycina przedstawiająca Gradec i Kaptol z początku XVI w.; oryginał znajduje się w Bibliotece Narodowej w Wiedniu.

z różnych części monarchii habsburskiej. W tym okresie rozwijał się **przemysł**, zwłaszcza **sukienniczy**, powstawały szkoły i szpitale, a miasto stopniowo umacniało się jako centrum przemysłowe, naukowe i kulturalne.

Istotnym etapem w procesie kształtowania przyszłej stolicy Chorwacji było administracyjne połączenie Gradeca i Kaptolu w 1850 r. pod wspólną nazwą Zagreb. Miasto objęło także swoim obszarem okoliczne wsie. Wkrótce potem rozpoczęto rozbudowę kluczowej infrastruktury. W 1862 r. uruchomiono połączenie kolejowe z Wiedniem, natomiast osiem lat później otwarto drugą linię, prowadzącą do Budapesztu. W 1891 r. w przestrzeni miejskiej pojawiły się tramwaje konne, które w 1910 r. zostały zastąpione pojazdami elektrycznymi.

Druga połowa XIX oraz początek XX w. przyniosły intensywną rozbudowę tak zwanego Dolnego Miasta, czyli nowoczesnej dzielnicy charakteryzującej się szerokimi ulicami i reprezentacyjnymi placami. W ich otoczeniu wznoszono **secesyjne** kamienice, okazałe wille i **gmachy** publiczne. Do Zagrzebia przybyli wówczas z Wiednia wybitni architekci epoki, Hermann Helmer i Ferdinand Fellner, którzy zaprojektowali m.in. Chorwacki Teatr Narodowy (1895 r.) oraz Pawilon Artystyczny (1898 r.).

Po zakończeniu II wojny światowej Zagreb zajmował pozycję drugiego co do wielkości miasta Jugosławii, natomiast po **proklamacji** przez Chorwację niepodległości w 1991 r. ponownie uzyskał status stolicy.

		P	F	BI
0	Pierwsze pisemne potwierdzenia o zasiedleniu dzisiejszego Zagrzebia pochodzą z epoki nowożytnej.		X	
1	Król węgierski Ladislas położył kamień węgielny pod budowę zagrzebskiej katedry.			
2	Pod obecną ulicą Tkalcica nadal płynie rzeka.			
3	Gradec i Kaptol pozostawały w zależności ekonomicznej.			
4	W 1242 r. Mongołowie zniszczyli romański kościół stojący w miejscu dzisiejszej katedry.			
5	Mieszkańcy Gradeca mogli głosować na sędziego w wyborach bezpośrednich.			
6	System fortyfikacji wokół Gradeca został wybudowany z inicjatywy jego mieszkańców.			
7	Przypuszcza się, że fortyfikacje wokół obu miast zniechęciły Turków do ataku.			
8	W XIX w. w Zagrzebiu rozwijała się produkcja tkanin.			
9	W skład powstałego w 1850 r. Zagrzebia weszły jedynie Gradec i Kaptol.			
10	Pod koniec XIX w. przeprowadzono w Zagrzebiu elektryfikację transportu miejskiego.			
11	Na przełomie XIX i XX w. wznoszono na Dolnym Mieście budynki instytucjonalne.			
12	W 1991 r. w Chorwacji odbyło się referendum niepodległościowe.			

Ciekawostka!

Wszystkie fakty, oznaczone w ćwiczeniu jako brak informacji są w rzeczywistości prawdziwe.

Ćwiczenie 5

Znajdź w tekście synonimy podkreślonych słów i podaj inne przykłady ich użycia.

0. <u>teren</u> miasta – obszar miasta.....	7. <u>pobudzić</u> rozwój –
1. <u>założyć</u> biskupstwo –	8. <u>wybudować</u> fortyfikacje –
2. <u>doszukiwać się</u> początków –	9. <u>zarządzać</u> majątkiem –
3. <u>położony</u> na wzgórzu –	10. <u>spisać</u> testament –
4. <u>kontakty</u> gospodarcze –	11. <u>podbój</u> osmański –
5. <u>zaciekle</u> / <u>burzliwe</u> spory –	12. <u>walczyć</u> z kryzysem –
6. <u>okraść</u> i <u>zniszczyć</u> okolice –	13. <u>niszcząca</u> rywalizacja –

Ortografia

Wielka czy mała litera?

W 2024 r. **Rada Języka Polskiego** uchwaliła zmiany w polskiej ortografii, które obowiązują od 1 stycznia 2026 r. Na szczęście użytkownicy polszczyzny mają czas na przyzwyczajenie się do nowych reguł, gdyż do końca 2030 r. trwa tzw. okres przejściowy, w którym dopuszczalne są dwa sposoby pisowni (stary i nowy).

Przeczytaj zasady pisowni wielkiej i małej litery w nazwach dotyczących przestrzeni miejskiej, a następnie wykonaj ćwiczenie.

✓ Wielką literą piszemy nazw mieszkańców miast i ich dzielnic, osiedli i wsi, np. *Bydgoszczanin*, *Zagrzebianka*, *Ochocianka*, *Mokotowianin*, *Sosnowiczanka*.

✓ W nieoficjalnych nazwach etnicznych dopuszczalne jest używanie małej i wielkiej litery, np.: *kitajec* lub *Kitajec* (Chińczyk), *angol* lub *Angol* (Anglik), *szkop* lub *Szkop* (Niemiec).

✓ W nazwach obiektów przestrzeni publicznej piszemy wielką literą stojące na początku wyrazy: *aleja*, *brama*, *bulwar*, *osiedle*, *plac*, *park*, *kopiec*, *kościół*, *klasztor*, *pałac*, *willa*, *zamek*, *most*, *molo*, *pomnik*, *cmentarz* itp. **Uwaga!** Wyraz *ulica* piszemy małą literą. Na przykład: *ulica Józefa Piłsudskiego*, *Aleja Róż*, *Brama Warszawska*, *Plac Zbawiciela*, *Park Kościuszki*, *Kopiec Wandy*, *Kościół Mariacki*, *Pałac Staszica*, *Zamek Książ*, *Most Poniatowskiego*, *Pomnik Ofiar Getta*, *Cmentarz Rakowicki*.

✓ Przymiotnik *święty* wchodzący w skład nazw własnych zapisujemy wielką literą, jeśli używamy go w pełnym brzmieniu (np. *Kościół Świętego Józefa*), a małą literą, jeśli używamy skrótu (np. *Kościół św. Józefa*).

✓ Wielką literą piszemy nazwy urzędów, władz, instytucji, szkół, organizacji, towarzystw, fundacji. Małą literą piszemy występujące w tych nazwach przyimki, spójniki i wyrażenia typu: *imienia*, *pod wezwaniem*, *na rzecz*, *do spraw*, *numer*, *przeciwko*. Na przykład: *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, *Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej*, *Szkoła Podstawowa nr 105 w Bydgoszczy*, *Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego*, *Fundacja na rzecz Przedsiębiorczości*.

✓ W wielowyrazowych nazwach lokali usługowych i gastronomicznych wielką literą piszemy wszystkie człony, oprócz przyimków i spójników, np. *Karczma Słupska*, *Kawiarnia Literacka*, *Księgarnia Naukowa*, *Kino Charlie*, *Bar Flisak*, *Hotel pod Różą*, *Restauracja pod Żaglami*, *Pierogarnia Krakowiacy*, *Teatr Wielki*.

✓ Nazwy stanowisk i tytułów typu: *prezydent*, *burmistrz*, *premier*, *ksiądz*, *papież*, *ambasador* piszemy małą literą, np. *prezydent Lech Wałęsa*, *papież Leon XIV*. Używamy jednak wielkiej litery, jeśli przywołujemy pełną nazwę urzędu jednoosobowego, np. *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Wałęsa*, *Ambasador RP w Chorwacji Paweł Czerwiński*.

Ćwiczenie 6

Wielka czy mała? Wybierz odpowiednią literę w poniższych zdaniach.

1. Mieszkaniec **z/Z**agrzebskiej dzielnicy **d/D**ubrawa to **d/D**ubrawczanin.
2. W języku chorwackim na **z/Z**agrzebian mieszkających w stolicy od kilku pokoleń mówi się **p/P**urger (rodzaj męski) i **p/P**urgerica (rodzaj żeński).
3. Nazwa **z/Z**agrzebskiego **p/P**arku **m/M**aksimir pochodzi od imienia jego założyciela, **z/Z**agrzebskiego **b/B**iskupa Maksimilijana Vrhovca. Nazwa powstała z połączenia imienia *Maksimilijan* oraz słowa *mir* (pokój).
4. Pogardliwe określenie na **j/J**ugosłowianina, czyli mieszkańca dawnej **j/J**ugosławii, to **j/J**ugol.
5. W **c/C**entrum Zagrzebia znajduje się **u/U**lica **w/W**arszawska, a w dzielnicy **n/N**owy **z/Z**agrzeb **u/U**lica Mikołaja Kopernika.
6. Czy wiesz, że **p/P**olskie **t/T**owarzystwo **k/K**ulturalne „**m/M**ikołaj **k/K**opernik”, to najstarsza działająca organizacja polonijna w Chorwacji, która została zarejestrowana w 1990 r.?
7. Emilij Laszowski Szeliga (1868–1949) to chorwacki historyk polskiego pochodzenia, należący do inicjatorów powstania **m/M**uzeum **m/M**iasta **z/Z**agrzebia.
8. Nazwa **p/P**arku Adolfa Mošinskiego pochodzi od nazwiska **b/B**urmistrza Zagrzebia (w latach 1892–1904), związanego z polskim rodem **m/M**oszyńskich.
9. W 1925 r. niedaleko dworca kolejowego wybudowano luksusowy **h/H**otel **e/E**splanade.
10. Będąc w Zagrzebiu, warto odwiedzić **ch/Ch**orwacki **t/T**eatr **n/N**arodowy.
11. Chorwacki **p/P**remier ma swoją siedzibę w barokowym **p/P**ałacu **b/B**ana.
12. Znajdująca się na **g/G**radecu **a/A**pteka **p/P**od **c/C**zarnym **o/O**rłem (chor.: *K crnom orlu*) działa od 1355 r.
13. Architektonicznym symbolem Zagrzebia jest **k/K**atedra **w/W**niebowzięcia **n/N**ajświętszej **m/M**arii **p/P**anny **o/O**raz **ś/Ś**więtych **s/S**tefana i **w/W**ładysława.
14. Widziałem wiele zabytkowych **d/D**worców **k/K**olejowych, a jednym z najciekawszych jest **d/D**worzec **g/G**łówny w Zagrzebiu.
15. Najbardziej charakterystycznym zabytkiem Zagrzebia jest **k/K**ościół **ś/Ś**w. **m/M**arka.
16. Zagrzebski **c/C**mentarz **m/M**irogoj ma charakter wielowyznaniowy, co odzwierciedla różnorodność kulturową i historyczną Chorwacji.

Ćwiczenie 7

Praca domowa: Przyjrzyj się internetowej mapie Bydgoszczy, znajdź 20 przykładów nazw własnych (ulic, placów, restauracji, instytucji publicznych itd.) i zapisz je zgodnie z zasadami polskiej ortografii.

... Przykład: Centrum Nauczania Języka Polskiego dla Obcokrajowców Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy,

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 8

Co warto zobaczyć w Zagrzebiu? Obejrzyj dwukrotnie krótki wideoprzewodnik po chorwackiej stolicy i wykonaj następujące zadania:

- a) odpowiedz na poniższe pytania;
- b) napisz, gdzie pojawiają się przedmioty przedstawione na zdjęciach.

1. Co turystom podoba się w Zagrzebiu?

2. Gdzie w Chorwacji można studiować polonistykę?

3. Czego dowiadujemy się na temat Placu Bana Josipa Jelačicia?

- ---
- ---
- ---

4. Jakie dwa rekordy należą do zagrzebskiej katedry?

- ---
- ---

5. Jak wyglądają (kolor i wzór) i skąd pochodzą parasole na targowisku Dolac?

6. Co dawniej znajdowało się w miejscu ulicy Tkalčičeva?

7. Jaki charakterystyczny wzór, widoczny na nagraniu, mają chorwackie krawaty?

8. Dlaczego obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z Kamiennej Bramy uznawany jest za święty?

9. Jakie epoki i style łączy w sobie Kościół św. Marka?

- ---
- ---
- ---
- ---

10. W jakim celu wybudowano Tunel Grič, a jak wykorzystywany jest on obecnie?

- ---

11. Jakie dwa rekordy należą do zagrzebskiej kolejki?

- ---
- ---

serce z piernika

figura anioła

żubr

zegar

Czy wiesz, że...

W Chorwacji pracują aż 3 lektorki NAWA! Języka polskiego można się uczyć na:

- Uniwersytecie w Zagrzebiu
- Uniwersytecie J.J. Strossmayera w Osijeku
- Uniwersytecie w Rijeci.

Jednak studia polonistyczne prowadzone są tylko na zagrzebskim uniwersytecie.

Ćwiczenie 9**ZAGRAJ**

Tego dnia Polska obudziła się w zupełnie nowej rzeczywistości. To była prawdziwa kradzież stulecia. Kradzież, która nie dotyczyła pieniędzy, drogocennych przedmiotów czy dzieł sztuki. Zaginęło coś o wiele bardziej cennego. Coś, czego nie da się przeliczyć na pieniądze. Coś, bez czego trudno wyobrazić sobie codzienną komunikację. Na szczęście istnieje jeszcze szansa na ocalenie polskiego dziedzictwa!

wyznaczyła Was do przeprowadzenia misji ratunkowej!
Do dzieła!

Uwaga! Notujcie nazwy miejsc pojawiających się w grze.

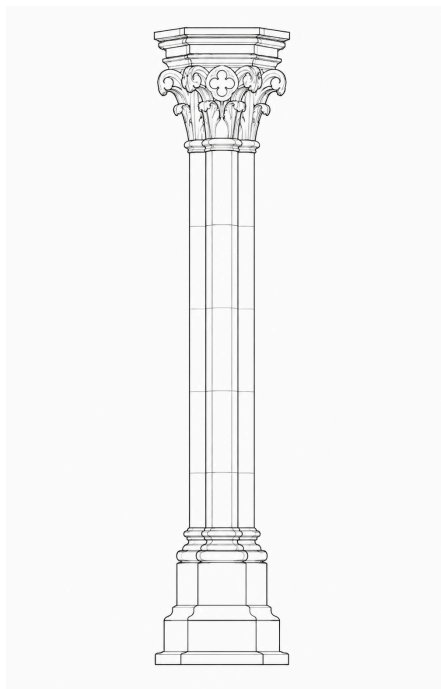
Ćwiczenie 10

Jak mówić o architekturze kościołów? Połącz terminy architektoniczne z definicjami i dopasuj je do odpowiednich rysunków.

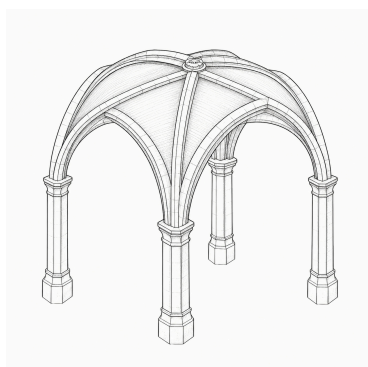
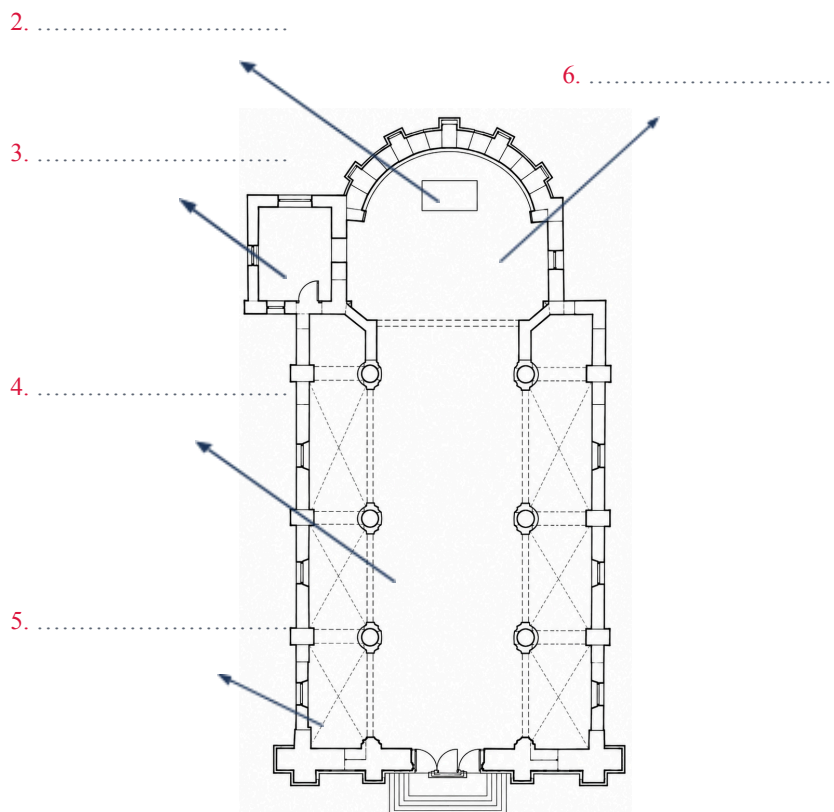
portal • posąg • prezbiterium • nisza • fasada • filar • płaskorzeźba • kolumna •
 sklepienie • ~~nawa (główna, boczna)~~ • ołtarz • maswerk • witraż • dzwonnica • zakrystia

1. nawa (główna, boczna)..... – część kościoła przeznaczona dla wiernych; może być jedna, dwie, trzy, pięć lub siedem; jeśli jest ich więcej niż jedna, są od siebie oddzielone podporami (filarami lub kolumnami) ustawionymi w rzędzie, wówczas mówi się, że jest główna i boczne
2. – część kościoła przeznaczona dla duchowieństwa; może być wydzielona od reszty świątyni podwyższeniem lub balustradą
3. – u chrześcijan: miejsce w świątyni, którego główną częścią jest stół, przy którym kapłan odprawia mszę świętą; często ozdobiony jest elementami architektonicznymi, obrazami czy rzeźbami
4. – boczne pomieszczenie sakralne występujące w świątyniach chrześcijańskich, umieszczane najczęściej przy prezbiterium; służy do przechowywania naczyń i szat liturgicznych oraz przygotowywania się kapłanów do odprawiania obrzędów liturgicznych
5. – budowla lub jej część, w której zawieszono dzwony; najczęściej występuje w postaci wieży (murowanej lub drewnianej)
6. – główna elewacja budynku (zewnątrzna powierzchnia ściany ze wszystkimi znajdującymi się na niej elementami); spełnia funkcje reprezentacyjne, dlatego najczęściej jest bardziej bogato zdobiona niż pozostałe elewacje
7. – zdobienie otworu okiennego w postaci kamiennego lub ceglanego wzoru, charakterystyczne głównie dla architektury gotyku; przestrzeń między wzorem wypełniane są szybami lub witrażami
8. – ozdobne wypełnienie okna, wykonane z kawałków kolorowego szkła wprawianych w ołowiane ramki osadzone między żelaznymi sztabami; ramki stanowią kontur rysunku, a charakterystyczne elementy (głowa, oczy, ręce, fałdowanie szat, cieniowanie figur) dodawane są poprzez kreskowanie lub malowanie na szkłe przezroczystymi farbami
9. – ozdobne obramowanie drzwi, zwykle bogato rzeźbione, występujące w okazałych budowlach, zwłaszcza kościołach, zamkach, zabytkowych kamienicach
10. – wnęka w murze, półkolistą lub prostokątną, służąca najczęściej jako miejsce do ustawienia w niej rzeźby
11. – pionowo stojąca, wytrzymała podpora konstrukcji, przeważnie sklepienia
12. – filar mający przekrój poprzeczny w postaci wieloboku lub koła
13. – krzywoliniowa konstrukcja przykrywająca pomieszczenie od góry; opiera się na ścianach, filarach lub kolumnach; może być kolebkowe (najprostsza, półwalcowata forma przypominająca przekrojoną na pół beczkę), krzyżowe (powstaje z przecięcia dwóch kolebek pod kątem prostym na planie kwadratu), krzyżowo-żebrowe (posiada widoczne żebra w miejscach przecięcia kolebek)
14. – rzeźba przedstawiająca całą sylwetkę człowieka lub zwierzęcia
15. – rzeźba wykonana na powierzchni jakiegoś materiału, wystająca ponad jego powierzchnię lub zagłębiona w niej

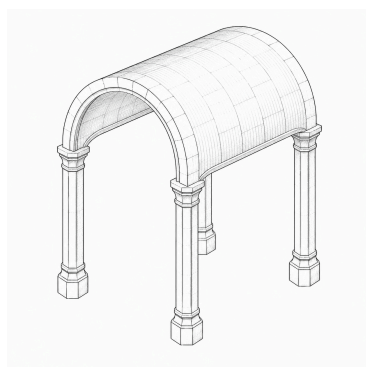
Źródło: Słowniczek terminów architektonicznych;
 WSJP, Wikipedia

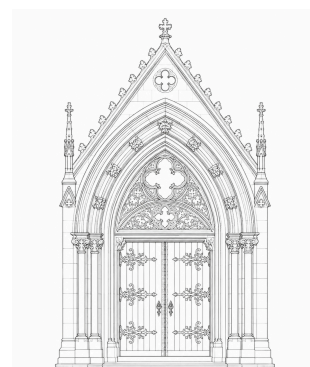
1. filar /

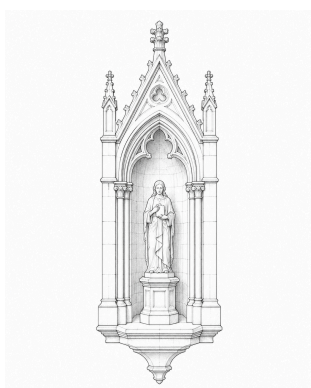
7.

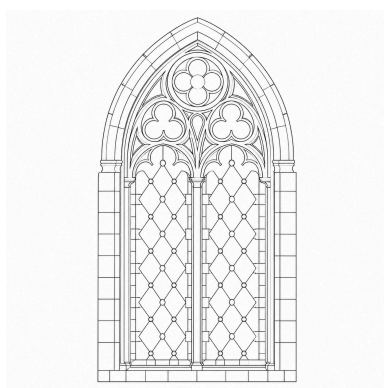
8.

9.

10.

11.

12.

Ćwiczenie 11

Przeczytaj tekst o Kościele św. Marka i w każdym punkcie wybierz 2 poprawne zakończenia zdania.

Kościół św. Marka to świątynia katolicka znajdująca się na placu św. Marka w dzielnicy Gradec. Prawdopodobnie został wzniesiony w 1. poł. XIII w. Najstarszym zachowanym z tamtego okresu elementem jest romańskie okno znajdujące się w południowej fasadzie budynku. Na przełomie XIV i XV w. kościół został gruntownie przebudowany. Przekształcono go wówczas w późnogotycką świątynię trójnawową z wielobocznie zamkniętym prezbiterium. Nawy oddzielone zostały masywnymi filarami podtrzymującymi sklepienie krzyżowo-żebrowe. W tamtym okresie wybudowano również zakrystię i dzwonnice (drzwi ówczesnej zakrystii są obecnie przechowywane w Muzeum Miasta Zagrzebia).

1. Z tego tekstu dowiadujemy się, że:

- a) Kościół św. Marka należy do Wschodniego Kościoła Ortodoksyjnego.
- b) Kościół św. Marka został wybudowany w stylu romańskim.
- c) w Kościele św. Marka znajduje się sklepienie w kształcie połowy walca.
- d) w Kościele św. Marka można obejrzeć oryginalne drzwi do zakrystii.
- e) nawy w Kościele św. Marka rozdzielone są masywną kolumnadą.

Najcenniejszą częścią kościoła jest portal południowy, uznawany za dzieło Johanna Parlera (1359–1406), najmłodszego syna praskiego mistrza Petera Parlera (1330–1399). Powstała pod koniec XIV w. gotycka kompozycja portalu składa się z piętnastu drewnianych figur umieszczonych w jedenastu płytkich, wykutych w kamieniu niszach. Na górze znajdują się figury Józefa i Marii z Dzieciątkiem Jezus, a poniżej, tuż nad drzwiami, św. Marek trzymający na ręku swój atrybut, czyli skrzydłatego lwa. W pozostałych ośmiu wnękach usytuowane są figury dwunastu Apostołów. Ze względu na kompozycję oraz liczbę rzeźb portal ten jest najbogatszym tego typu gotyckim obramowaniem drzwi w południowo-wschodniej Europie.

2. Z tego tekstu dowiadujemy się, że:

- a) przypuszcza się, że portal został wykonany przez rzeźbiarza z kręgu rodziny Parlerów.
- b) na górze portalu znajduje się figura Józefa z Dzieciątkiem Jezus.
- c) symbolem św. Marka jest uskrzydłony lew.
- d) w każdej niszy portalu znajduje się jedna figura.
- e) portal z Kościoła św. Marka jest najbogatszym tego typu obramowaniem drzwi w regionie.

W XVI, XVII i XVIII w. Kościół św. Marka wielokrotnie ucierpiał wskutek pożarów i trzęsień ziemi, a w wyniku kolejnych napraw stopniowo zmieniał swój wygląd. W 1771 r. biskup zagrzebski Ivan Paxi wysunął pomysł rozbiórki kościoła, ponieważ był on, jego zdaniem, zbyt ciasny. Od zburzenia świątynię uratował cesarz Józef II, który podczas wizyty w mieście uznał ją za wartościowy zabytek. W latach 1878–1882 przeprowadzona została radykalna restauracja budynku według projektu architekta Friedricha von Schmidta (1825–1891) oraz jego współpracownika Hermana Bollého (1845–1926), który dokonał pewnych zmian w pierwotnym planie. Podczas restauracji rozebrano kaplicę św. Fabiana i Sebastiana, znacznie obniżono poziom posadzki, zasypano kryptę i skuto gotyckie freski. Usunięto także barokowe ołtarze (niektóre zdobiące je rzeźby zachowały się w muzeach) i ustawiono trzy nowe wykonane z kamienia, wymieniono chór, przebudowano okna i wstawiono witraże. To właśnie wtedy powstał także charakterystyczny kolorowy dach, dzięki któremu Kościół św. Marka jest jednym z najchętniej fotografowanych obiektów w Zagrzebiu.

3. Z tego tekstu dowiadujemy się, że:

- a) na wygląd kościoła miały wpływ m.in. klęski żywiołowe.
- b) powierzchnia użytkowa świątyni była wystarczająca dla wiernych.
- c) autorem planu renowacji kościoła był Herman Bollé.
- d) pod posadzką kościoła znajdowało się miejsce pochówku zmarłych.
- e) barokowe ołtarze zostały doszczętnie zniszczone.

Charakterystyczny spadzisty dach Kościoła św. Marka pokryty jest różnokolorowymi dachówkami. Na południowym spadzie dachu ułożono wzór dwóch herbów. Po prawej stronie znajduje się herb Zagrzebia z trzema wieżami na otoczonym murami wzgórzu, z półksiężycem i gwiazdą. Po lewej umieszczono herb Trójjedynego Królestwa Chorwacji, Sławonii i Dalmacji składający się z trzech części: czerwono-biała szachownica to historyczny herb Królestwa Chorwacji, trzy ukoronowane głowy lwów na niebieskim polu reprezentują Dalmację, a kuna biegnąca pomiędzy dwoma srebrnymi poziomymi pasami (symbolizującymi rzeki Sawę i Drawę) to herb Królestwa Sławonii.

4. Z tego tekstu dowiadujemy się, że:

- a) dach Kościoła św. Marka ma łagodny spadek.
- b) wieże w herbie Zagrzebia są otoczone murami.
- c) w herbie Królestwa Chorwacji jest czerwono biała szachownica.
- d) herb po lewej stronie ma trójdzielną tarczę.
- e) herb po lewej stronie przedstawia dwa gatunki ssaków.

Kolejna ważna renowacja wnętrza świątyni miała miejsce w latach 20. i 30. XX w. Za artystyczną stronę tego przedsięwzięcia odpowiadali wybitni chorwaccy twórcy. Jozo Kljaković (1889–1969) ozdobił ściany kościoła m.in. scenami: *Chrzest Chrystusa*, *Kazanie na Górze* i *Zwiastowanie*. Ponadto wykonał freski: *Przysięga Zvonimira*, *Sobór w Splicie* oraz *Chrzest Chorwatów za panowania księcia Višeslava*. Początkowo za dekorację malarską ścian odpowiadał również Ljubo Babić (1890–1974), jednak ponieważ nie był zadowolony ze swoich prac, zniszczył je i swój wkład w odnowienie kościoła ograniczył do obrazów olejnych na płótnie, m.in.: *Ukrzyżowanie Chrystusa*, *Zdjęcie z krzyża* oraz *Chorwackie Boże Narodzenie*. Ivan Meštrović (1883–1962) odpowiadał za rzeźbiarskie wyposażenie wnętrza, wykonując dzieła z kamienia i brązu. Spod jego dłuta wyszły, m.in. potężny krucyfiks *Jezus ukrzyżowany* oraz stojąca w ołtarzu bocznym *Chorwacka Bogurodzica*, czyli Matka Boska przedstawiona jako chorwacka chłopka. Ponadto wykonał, m.in. kamienny ołtarz z płaskorzeźbą *Martwy Chrystus* oraz chrzcielnicę z przedstawieniem chrztu Chrystusa.

5. Z tego tekstu dowiadujemy się, że:

- a) prace renowacyjne dotyczyły fasady budynku.
- b) prace artystów zawierają wątki zaczerpnięte z historii Chorwatów.
- c) Jezus ukrzyżowany to tytuł dzieła malarskiego.
- d) Ivan Meštrović udekorował kościół jedynie posągami.
- e) Chorwacka Bogurodzica znajduje się w nawie bocznej.

Kościół oświetla trzynaście okien, których górne partie zdobią neogotyckie, kamienne maswerki. Okna wypełniają witraże przedstawiające postacie świętych, herby i inskrypcje z nazwiskami fundatorów, a także ornamenty w żywych barwach, z wyraźną przewagą czerwieni. Na szklanych kompozycjach przedstawiono m.in.: Chrystusa, Matkę Bożą, św. Józefa, św. Jana, św. Piotra i Pawła. Wśród scen znajdują się *Pokłon pasterzy* i *Pokłon Trzech Króli*. Na witrażach zachodniej fasady umieszczono informacje o renowacji kościoła w latach 1880–1882 oraz o ich odnowieniu w 1971 r.

6. Z tego tekstu dowiadujemy się, że:

- a) okna w kościele zdobią dekoracyjne wzory z kamienia.
- b) na witrażach nie pojawia się słowo pisane.
- c) na witrażach przedstawione są postacie biblijne.
- d) witraże zostały zaprojektowane w latach 1880–1882.
- e) w 1971 r. namalowano nowe wzory na witrażach

Źródła: *Zagrebačka Nadbiskupija Župna crkva sv. Marka*;
Crkva sv. Marka – arhitektura i uređenje; Wikipedia

Ćwiczenie 12

Planujecie w grupie wycieczkę do jednej z europejskich stolic. Jak to zwykle bywa, każdy ma inny pomysł i nie możecie dojść do porozumienia. Umówiliście się, że każdy przygotuje trzypięciominutowe przemówienie, w którym uzasadni swoje zdanie, a następnie przeprowadzicie głosowanie. Przygotuj krótkie przemówienie, którym przekonasz swoich kolegów, że warto pojechać do Zagrzebia.

TRANSKRYPCJE

Legenda o Mandzie i powstaniu nazwy miasta Zagrzebia

Dawno, dawno temu na miejscu dzisiejszego Zagrzebia, na dwóch sąsiadujących wzgórzach, dumnie wznosiły się dwie osady: Gradec i Kaptol. Choć dzielił je tylko niewielki strumień, mieszkańcy obu grodów żyli osobno, każdy według własnych praw i zwyczajów.

W Gradecu osiedlali się głównie rzemieślnicy i kupcy. W jego wąskich uliczkach od rana słychać było stukot młotów, skrzypienie kół wozów i nawoływania handlarzy. Kaptol zaś był o wiele cichszy i spokojniejszy. Zamieszkiwali go głównie duchowni, a na jego terenie budowano przede wszystkim kościoły, klasztory i wysokie dzwonnice.

Choć obie osady leżały blisko siebie, a ich mieszkańców wiązały relacje handlowe, nie zawsze panowała między nimi zgoda. Mieszkańcy Gradeca i Kaptolu często spierali się o ziemię, handel i wpływy z podatków. Łączyło ich jednak jedno miejsce ważne, niemal święte, położone pomiędzy wzgórzami – źródło czystej, zimnej wody.

Pewnego lata nadeszła wielka susza. W rzekach ubywało wody, pola pożółkły, ziemia stała się twarda i popękana i nic na niej rosnąć nie chciało. Ludzie z niepokojem patrzyli w niebo, które nie przynosiło deszczu. Tylko jedno miejsce wciąż dawało nadzieję – źródło położone między wzgórzami, gdzie woda nie przestawała tryskać. Wszyscy mieszkańcy Gradeca i Kaptolu chodzili więc do niego, aby zaspokoić pragnienie.

I oto w tamtym czasie w okolice źródła zawędrował pewien bogaty ban ze swym wojskiem. Żołnierze byli tak wyczerpani i spragnieni, że ledwo stali na nogach, dlatego gdy ujrzeli tryskające źródło, postanowili się zatrzymać. Była tam wówczas także pewna młoda dziewczyna o imieniu Manda, która właśnie nabierała wody do glinianego dzbanu. Ujrawszy ją ban, rzekł łagodnie: „Dobra dziewczyno, pomóż mi, proszę. Moje wojsko jest słabe i spragnione. Iść dalej nie ma siły”. Manda, nie trwając się, zaczerpnęła chłodnej wody ze źródła i podała dzban przybyszowi, mówiąc: „Proszę, panie – napijcie się, a na pewno poczujecie się lepiej”. Ban wypił wodę duszkiem i już po chwili poczuł, jak wracają mu siły. „Czy napoisz też mych żołnierzy?” – zapytał. Manda bez wahania nabierała wody ze źródła i podawała dzban wojakom. Zmęczeni żołnierze pili z wdzięcznością i radośnie nawoływali „Zagrabi Mando, zagrabi”, co po polsku znaczy „Zaczerpnij, Mando, zaczerpnij”.

Wieść o Mandzie i jej pomocy szybko obiegła cały kraj. Ludzie przez długie lata wspominali cudowne źródło i dziewczynę, która bezinteresownie pomogła banowi i jego wojsku.

Tymczasem mijały kolejne lata. Gradec i Kaptol rozwijały się i bogaciły. Ich mieszkańcy zrozumieli w końcu, że bezsensowne są ich spory, gdyż razem mogą być silniejsi. Przestali więc ze sobą walczyć i połączyli się w jedno miasto, które nazwali Zagrzeb – na pamiątkę Mandy, która „zagrabiła” wody ze źródła i podzieliła się nią z przybyszami.

Do dziś w sercu Zagrzebia stoi fontanna, która na cześć Mandy nosi imię Manduševac. Miasto Zagrzeb stało się zaś symbolem jedności, pokoju i piękna, a jego mieszkańcy z dumą powtarzają tę starą legendę.

Film Polonistyczny spacer po Zagrzebiu

Drodzy Studenci, serdecznie witam was w Zagrzebiu – tętniącej życiem stolicy Chorwacji.

Zagrzeb jest miastem wyjątkowym: ma bogatą historię, przepiękną architekturę, wiele cennych zabytków i ciekawych muzeów. Turystów zachwyca spokojnym rytmem życia, smacznym jedzeniem i przepyszna kawa.

Zagrzeb to także miasto studenckie, w którym można uczyć się języka polskiego na jedynej w Chorwacji polonistyce.

Nazywam się Kamila Kwiatkowska i jestem lektorką języka polskiego na Uniwersytecie w Zagrzebiu. Przysłała mnie tutaj Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej. Zapraszam was na krótki spacer po stolicy Chorwacji.

Naszą polonistyczną wycieczkę po Zagrzebiu rozpoczynamy od serca miasta, czyli Placu Bana Josipa Jelačića, którego widzicie na pomniku. W tym miejscu łączą się trzy historyczne części miasta: Kaptol, Dolne Miasto i Górne Miasto.

Jest to ulubione miejsce spotkań mieszkańców chorwackiej stolicy. Jeszcze w XVIII w. odbywały się tu targi i jarmarki. Dziś plac otaczają piękne kamienice, w których mieszczą się sklepy, kawiarnie i restauracje.

We wschodniej części placu Jelačića znajduje się fontanna Manduševac, która upamiętnia historię Mandy oraz powstania nazwy Zagrzebia.

A teraz idziemy na Kaptol.

Znajdujemy się teraz na Kaptolu. To jedna z najstarszych części Zagrzebia, założona jako osada biskupia i do dziś pozostająca centrum życia kościelnego miasta.

Najważniejszym zabytkiem jest tu Katedra Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny oraz Świętych Stefana i Władysława. Jest to najwyższa budowla sakralna w Chorwacji. Jej wieże mają około 104 m wysokości. Katedra pochodzi z 2. poł. XIII w., jednak przez stulecia była poddawana przebudowom i renowacjom. Swoją obecną formę uzyskała na przełomie XIX i XX w. Wewnątrz znajduje się największy na świecie napis w głagolicy, czyli najstarszym znanym alfabecie słowiańskim. Napis pochodzi z 1941 r. i został wykonany na pamiątkę tysiąc trzechsetnej rocznicy przyjęcia chrześcijaństwa przez Chorwatów.

Pomiędzy Kaptolem a górnym miastem znajduje się słynne targowisko Dolac. Można tu kupić świeże domowe warzywa, owoce, mięso, ryby, jaja i inne wyśmienite specjały. Charakterystyczne dla tego miejsca są czerwone parasole. Dawniej były one elementem tradycyjnego stroju ludowego z Šestine, czyli jednej z podzagrzebskich wsi, a dziś już części miasta.

O tym jak bardzo Zagrzebianie lubią robić zakupy na targu świadczy pomnik Kumicy Baricy, czyli tradycyjnej handlarki, który można zobaczyć na Dolcu.

Jesteśmy na ulicy Tkalčičeva, jednej z najbardziej znanych i najżywszych ulic w centrum Zagrzebia.

Dawniej w miejscu tym płynęła rzeka, która oddzielała historyczne osady Gradec i Kaptol. Dziś znajduje się tu wiele restauracji, barów, klimatycznych kawiarni i sklepów z pamiątkami. A najbardziej charakterystyczną pamiątką z Zagrzebia jest bogato zdobione serce z małym lusterkiem pośrodku.

Czy wiedzieliście, że ten popularny element męskiego stroju pochodzi właśnie z Chorwacji? Jeśli będziecie kiedyś w Zagrzebiu, koniecznie wybierzcie się do muzeum historii krawata.

Znajdujemy się teraz przed wejściem do dawnego starego miasta, to tak zwana Kamienna Brama. W miejscu tym panuje wyjątkowa atmosfera spokoju i zadumy. Ludzie modlą się do obrazu Matki Boskiej z Dzieciątkiem, który ocalał z jednego z licznych pożarów miasta w XVII w. Wydarzenie to uznano za cud, a obraz za święty.

Najważniejszym miejscem na Gradecu jest Plac św. Marka. To historyczne i polityczne centrum chorwackiej stolicy.

Pośrodku placu stoi najpiękniejszy i najbardziej rozpoznawalny zagrzebski zabytek – Kościół św. Marka. Budynek ten łączy historię kilku epok. Został zbudowany w XIII w. w stylu romańskim. W wieku XIV przebudowano go gruntownie w stylu gotyckim. Jego charakterystyczny kolorowy dach pochodzi z wieku XIX, a znajdujące się w środku freski i rzeźby zostały wykonane na początku XX w.

Spacerując po Zagrzebiu warto zajrzeć do ukrytego pod Górnym Miastem Tunelu Grič. Ma on 350 m długości i został wybudowany w czasie II wojny światowej jako schron przeciwlotniczy. Obecnie pełni rolę miejsca spacerów oraz wydarzeń artystycznych.

Górne Miasto połączone jest z dolnym miastem najkrótszą kolejką linową na świecie. Ma ona zaledwie 66 m długości, a podróż nią trwa 64 sekundy. Kolejka została wybudowana w 1890 r. i jest najstarszym publicznym środkiem komunikacji w Zagrzebiu.

I to już jest koniec naszej polonistycznej wycieczki. Dziękuję i do zobaczenia w Zagrzebiu.

KLUCZ

Ćwiczenie 2

0. koniecznie	7. tygielku
1. rytuał	8. w głębi
2. wyrastały	9. pielęgnowania
3. grzyby	10. jedynym
4. wpływy	11. jednocześnie
5. bieg	12. wyciągnięcie
6. wzór	

Ćwiczenie 4

	P	F	BI
0		X	
1	X		
2			X
3	X		
4			X
5		X	
6		X	
7	X		
8	X		
9		X	
10		X	
11	X		
12			X

Ćwiczenie 5

0.	obszar miasta....
1.	ustanowić biskupstwo
2.	upatrywać początków
3.	usytuowany na wzgórzu
4.	więzi gospodarcze
5.	zajadłe spory
6.	splądrować okolice
7.	przyczynić się do rozwoju
8.	wznieść fortyfikacje
9.	dysponować majątkiem
10	sporządzać testament
11.	ekspansja osmańska
12.	zмагаć się z kryzysem
13.	wyczerpująca rywalizacja

Ćwiczenie 6

1.	zagrzebskiej, Dubrawa, Dubrawczanin	9.	Hotel Esplanade
2.	Zagrzebian, p/Purger, p/Purgerica	10.	Chorwacki Teatr Narodowy
3.	zagrzebskiego, Parku Maksimir, zagrzebskiego biskupa	11.	premier, Pałacu Bana
4.	Jugosłowianina, Jugosławii, j/Jugol	12.	Gradecu, Apteka pod Czarnym Orłem
5.	centrum, ulica Warszawska, Nowy Zagrzeb, ulica	13.	Katedra Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny oraz Świętych Stefana i Władysława
6.	Polskie Towarzystwo Kulturalne „Mikołaj Kopernik”	14.	dworców kolejowych, Dworzec Główny
7.	Muzeum Miasta Zagrzebia	15.	Kościół św. Marka
8.	Parku, burmistrza, Moszyńskich	16.	Cmentarz Mirogoj

Ćwiczenie 8

1. Spokojny rytm życia, smaczne jedzenie i przepyszna kawa.
2. Na uniwersytecie Zagrzebskim w Katedrze Języka Polskiego i Literatury.
3. Możliwe odpowiedzi:
 - na placu znajduje się Pomnik Bana Josipa Jelačića;
 - w tym miejscu łączą się trzy historyczne części miasta: Kaptol, Dolne Miasto i Górne Miasto;
 - to ulubione miejsce spotkań mieszkańców chorwackiej stolicy;
 - jeszcze w XVIII w. odbywały się tu targi i jarmarki;
 - obecnie plac otaczają piękne kamienice, w których mieszczą się sklepy, kawiarnie i restauracje;
 - we wschodniej części placu znajduje się fontanna Manduševac, która upamiętnia historię Mandy oraz powstania nazwy Zagrzebia.
4. To najwyższa budowla sakralna w Chorwacji, a w jej wnętrzu znajduje się największy na świecie napis w głągolicy.
5. Są to charakterystyczne czerwone parasole w kolorowe pasy (białe, zielone, żółte) biegnące na około (przy krawędzi i w środkowej części) parasola. Dawniej były one elementem tradycyjnego stroju ludowego z Šestine, czyli jednej z podzagrzebskich wsi, a dziś już części miasta.
6. Dawniej płynęła tu rzeka, która oddzielała historyczne osady Gradec i Kaptol.
7. Litery głągolicy, biało-czerwona szachownica.
8. Ponieważ ocalał z wielkiego pożaru.
9. Został zbudowany w XIII w. w stylu romańskim. W wieku XIV przebudowano go gruntownie w stylu gotyckim. Jego charakterystyczny kolorowy dach pochodzi z wieku XIX, a znajdujące się w środku freski i rzeźby zostały wykonane na początku XX w.
10. Został wybudowany w czasie II wojny światowej jako schron przeciwlotniczy. Obecnie pełni rolę miejsca spacerów oraz wydarzeń artystycznych.
11. To najkrótsza kolejka linowa na świecie (ma 66 m długości) i najstarszy publiczny środek komunikacji w Zagrzebiu.
 - **serce z piernika** – ulica Tkalčičeva, sklepy z pamiątkami
 - **figurka anioła** – Kaptol, fontanna obok katedry
 - **żubr** – Uniwersytet w Zagrzebiu
 - **zegar** – Plac Bana Josipa Jelačića

Ćwiczenie 10 A.

0.	nawa (główna, boczna)
1.	prezbiterium
2.	ołtarz
3.	zakrystia
4.	dzwonnica
5.	fasada
6.	maswerk
7.	witraż
8.	portal
9.	nisza
10.	filar
11.	kolumna
12.	sklepienie
13.	posąg
14.	płaskorzeźba

Ćwiczenie 10 B.

1.	filar/kolumna
2.	ołtarz
3.	zakrystia
4.	nawa główna
5.	nawa boczna
6.	prezbiterium
7.	sklepienie krzyżowo-żebrowe
8.	sklepienie kolebkowe
9.	portal
10.	nisza
11.	witraż
12.	maswerk

Ćwiczenie 11

1.	b, e
2.	a, c
3.	a, d
4.	d, e, *
5.	b, e
6.	a, c

*W pytaniu 4 odpowiedź c jest niepoprawna ze względu na zapis ortograficzny.